

SLOVENSKI PRAVNIK

Leto XLI.

Ljubljana, 1927.

Št. 1.—2.

Zaščita dece kot problem kriminalne in socijalne politike.

Prof. A. Maklecov (Ljubljana).*

Tema teh izvajanj ni izbran povsem slučajno. Mladina tvori bodočnost naroda in ni čuda, da se po težkih viharjih zadnjega desetletja problemu zaščite dece in mladine posveča vedno večja pažnja. V tem vidimo srečen znak, ker se more preporod človeštva začeti le tedaj, ako si vzgaja mlado generacijo, sposobno k nadaljnjemu uspešnemu delovanju.

V širšem pomenu besede obsega zaščita dece vse činitelje, ki imajo namen, da osigurajo življenje dece in njih telesno in duševno blaginjo. Dasi utegne tako široko pojmovanje biti najvišji smoter in v tej smeri obdrži svoj pomen, ne daje še znakov za razlikovanje posameznih področij človeškega delovanja in posameznih disciplin o tem predmetu.

Kot primer tako široko pojmovane izjave nam je Ženevska deklaracija o pravicah otroka (*Déclaration des Droits de l'Enfant*, dite *Déclaration de Genève*), ki je bila sprejeta na peti seji Zveze narodov dne 24. septembra l. 1924 in prevedena na 37 jezikov.¹ Za podlago imenovane deklaracije je bila deklaracija od 17. maja l. 1923, ki je nastala na ta način, da je izvrševalni odbor mednarodne zveze za zaščito mladine (*L' Union Internationale de secours aux enfants*), v katerem se nahajajo zastopniki vseh držav, odobril mednarodni predlog zakona o zaščiti dece in objavil teze, ki so tvorile podlago Ženevske deklaracije.

* Po nastopnem predavanju na pravni fakulteti v Ljubljani dne 25. oktobra 1925.

¹ Gl. »*Déclaration de Genève en 37 langues* (4-me édition) in tudi »*Bulletin de l'Union Internationale de secours aux enfants* (Genève), l. 1924. — Dr. Käthe Mende: *Kinderschutz bei dem Völkerbund*, »*Zentralblatt für Jugendrecht und Jugendwohlfahrt*«. XVIII Jahrgang 1926, št. 6 in 7.

Ženevska deklaracija vsebuje pet točk:

I. Otroku mora biti zagotovljen normalni telesni in duševni razvoj.

II. Lačnemu otroku se mora nuditi hrana; bolnemu se naj zagotovi zdravljenje; duševno zaostalemu se mora posvečati izredna pažnja. Padlega otroka je treba privedi na pravo pot; siroti in zanemarjenemu otroku se naj daje zavetišče in pomoč.

III. Za časa gospodarske krize in elementarnih nezgod naj se mu pomaga kot prvemu.

IV. Otroku mora biti zagotovljeno stanje, ki mu daje možnost samostojnega preživljanja v bodočnosti; čuvati se ga mora pred vsakim izkoriščanjem.

V. Otroka je treba vzgojiti v spoznanju, da naj posveča svoje najboljše sile službi svojega bližnjega.

Nočemo ne poviševati, ne zmanjševati pomena takih činov kot je Ženevska deklaracija. Podobno kakor deklaracija človeških in državljanskih pravic ni prinesla človeku in državljanu vseh zaželenih svoboščin, tako tudi Ženevska deklaracija težko izpremeni naenkrat in radikalno položaj dece, ki potrebuje pomoči in zaščite.

Vojna je prinesla človeštvu grozno žetev: milijone sirot in — kar je najžalostnejše — posejala je v mlade duše kali pravne podivjanosti. Če se spominjamo pogibelji ogromne množine ruskih otrok za časa lakote l. 1922 ob Volgi in na Krimu, če premislimo usodo srbskih in armenskih otrok za časa vojne in okupacije, potem nam je jasno, da je »dvajseto stoletje, ki je bilo prezgodaj imenovano »stoletje otroka«, v resnici bilo ožigosano s takimi grozotami, kakor jih pomni svetovna zgodovina le malo.

Vsekako pa imajo akti, kot Ž. d., nekakšen pomen. Če bi mogli kolektivni enoti pripisovati — vsaj metaforično — нравna svojstva, potem bi smeli imenovati Ž. d. izraz dejanskega kesa človeštva nad tem trpljenjem in temi grozotami, ki so zadele mlado pokolenje tekom zadnjega desetletja.

Ž. d. je kažipot v razvoju problema zaščite dece in mladine. Še preden se je pojavila Ž. d., so bile oblikovane slične zahteve na mnogih nacionalnih in mednarodnih kongresih. V zakonodajstvih posameznih držav najdemo delne osnutke za

ustvarjanje prej navedenih postulatov. — Opažamo važen proces, ko raste zanimanje in sočutje do otroka in pri stopnjujočem se prehodu od naključne in neurejene pomoči k smotreni in splošni zaščiti dece in mladine.

V tem pogledu je značilno, da vsebujejo konstitucije, izdane tekom povojne dobe, posebne določbe, ki opredeljujejo naloge države, kar se tiče zaščite mladoletnih. Tako n. pr. ustanavlja nemška t. z. Weimarska ustava z dne 11. avgusta 1919 v členu 7 obče državni značaj zakonodaje o mladoletnih (Säuglings-, Kinder- und Jugendfürsorge) in v členu 122 določa, da se mora varovati mladina pred izkoriščanjem in tudi pred npravno, duševno in fizično propalostjo.² Prav tako so tudi v vidovdanski ustavi Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev slične določbe. Člen 23 vidovdanske ustave pravi namreč: »Ženske in nedorasli se morajo posebno zaščititi poslov, škodljivih za njih zdravje«, in čl. 27 vobče opredeljuje: »Država skrbi ... 2) za posebno zaščito mater in otrok».

Še bistvenejši je poskus uresničenja teh občnih načel v socialni in kazenski zakonodaji. Že motivi načrta kazenskega zakonika za kraljevino Srbijo iz l. 1910 so povsem upravičeno ugotavljali, da »način na koji se ima postupati sa maloletnicima jeste jedna od najvećih zakonodavčevih briga.«³

Ne omejujoč se na to ugotovitev, karakterizirajo zelo drastično isti uradni motivi stanje zakonodaje o zaščiti nedoraslih v kraljevini Srbiji pred vojno: »Naše zakonodavstvo ... u pustupanju sa maloletnicima ne samo da daleko izostao iza zakonodavstva svih kulturnih naroda, nego predstavlja vrlo ružno sliku i odveć rdjavo stanje.«⁴

Načrt kazenskega zakona za Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev predvideva v svojih določbah o vplivu mladinske starosti na kazensko odgovornost in o zaščiti nedoraslih radikalno preosnovno, ki popolnoma ustreza glavnim zahtevam moderne vede in težnjam sedanje pravne zavesti.

² Die Verfassung des Deutschen Reiches v. 11. August 1919. Mit Erläuterungen von Dr. G. Anschütz. 1921.

³ Projekat i motivi kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. Beograd. 1910.

⁴ Id.

Ista načela se že potrjujejo v enem delu kraljevine: mislimo namreč na znano naredbo bana Hrvaške, Slavonije in Dalmacije z dne 13. januarja 1918 o kaznovanju in zaščiti mladine, pri kateri je sodeloval odlični zagrebški kriminalist prof. dr. J. Šilović.

Z velikim zadoščenjem smemo tudi v Sloveniji ugotoviti živo in globoko zanimanje za zaščito mladine. O tem nam priča ne le prizadevanje zastopnikov znanstvene misli, marveč tudi številni poskusi, da se popularizira važnost tega problema s pomočjo izdavanja knjig in brošur ter predavanj ljudske visoke šole v Ljubljani in drugod.⁵

Ob tej priliki bi hoteli poudariti, da v prejšnjih dobah sočutje do otroka ni bilo tako kot je sedaj. Ob začetku zgodovine najdemo nedvomljiva dejstva, da so odstranjevali nezakonske otroke, spačke ter celo deco, ki je s svojim rojstvom otežkočala gospodarsko stanje staršev. Zahteva zakona cesarskega Rima (*Lex Pompeja de parricidiis*), da se mora očetovska oblast kazati v dobrosrčnosti in ne v surovosti, je bila naravnost odrešilni glas nove dobe.

Ne priča li o nezadostnem razvoju sočutja do otroka tudi zgodovina kaznovanja mladih zločincev? Še v 17. stoletju so na Nemškem in drugod sežigali radi čarodejstva mlade deklice. Sloveči angleški pravnik Blackston pravi, da sta bila za njegovega življenja obsojena na smrt dva otroka, eden 9, drugi 10 let star, in da je bila na slednjem res izvršena kazen. Še v srednjem veku je morala šolska mladina prisostvovati z učitelji na čelu izvršitvi smrtne kazni zločincev.

Sredstva šolske discipline so tudi izražala preveliko strogost napram deci. Kot primere lahko navedemo, da so morali učenci za kazen piti slabo vodo, jesti iz posod za pse, klečati na grahu itd. Obstojali so šolski sramotni odri in okovi za deco.

Ista brezobzirnost se je kazala proti najdencem in nezakonskim otrokom. Tako so n. pr. smatrali nezakonske otroke v starem saksonskem pravu za popolnoma brezpravne: vse svoje življenje niso mogli po takratnih pojmih odstraniti sra-

⁵ Gl. n. pr. France Goršič: Socialna zaščita dece in mladine. V Ljubljani 1921. — Alojzija Štebi: Zaščita zanemarijene dece in mladine.

mote svojega postanka. Bil jim je prepovedan vstop v celine in dostop do cerkvenih in posvetnih mest. Njih usmrtitev je bila veliko manjši zločin, nego usmrtitev polnopravnega državljana. Značilno je, da skuša celo Kant zagovarjati tako brezpravnost, ki je bila posledica nezakonskega rojstva.

»Nezakonsko rojeni otrok,« — pravi Kant v svojih »*Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre*«, — se je takorekoč vtihotapil v človeško družbo (kakor prepovedano blago), tako da sme ta (ker naj bi pravzaprav na ta način ne eksistirala) ignorirati torej tudi njegovo življenje, kakor njegovo uničenje. »*Das uneheliche auf die Welt gekommene Kind... ist in das gemeine Wesen gleichsam eingeschlichen (wie eine verbotene Waare), so dass dieses seine Existenz (weil es billig auf diese Art nicht hätte existieren sollen) mithin auch seine Vernichtung ignorieren kann.*»⁶

Podobnih primerov iz kulturne zgodovine bi lahko navedli še več, ali hoteli bi samo naglasiti, da je naše dandanašnje pojmovanje otroka, njega pravnega statusa in njegove zaščite rezultat dolgega večletnega razvoja in da čini kakor Ženevska deklaracija, zaključujejo en del tega trajnega procesa in nam dajejo osnutke za delovanje v področju zaščite dece.

Karakteristične tendence nove dobe so pri tem: 1. polagoma se pojavljajoče priznanje, da ima otrok pravico na življenje in vzgojo, človeka vredno, 2. stremljenje za urejanjem zaščite dece ne samo v obliki dobrodelne pomoči, temveč tudi v obliki javne pomoči, ki bi obsegala vse potrebe in interese otroka. Pri tem se naj ureditev zaščite dece ne prepušča samo družbi, ampak tudi država mora za to skrbeti.

Zgolj v ilustracijo prve točke bodi navedeno, da je v novem nemškem zakonu o zaščiti dece z dne 9. julija 1922 (*Reichsgesetz für Jugendwohlfart*)⁷ in sicer že v prvem paragrafu ta-le stavek:

⁶ Kant: *Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre*. II-te Aufl. 1798, str. 234.

⁷ Reichsgesetz für Jugendwohlfart vom 9. Juli 1922. Mit Erläuterungen von Regierungsrat Dr. Becker.

»Vsak otrok ima pravico na vzgojo v svrhu fizičnega, duševnega in socialnega napredka... Kolikor te pravice otrokove za vzgojo ne izvršuje rodbina, pride v poštev javna pomoč napram mladini, neodvisno od dobrodelne pomoči.« A § 49 istega zakona nam podaja še natančnejšo opredelbo otrokove pravice na življenje in vzgojo, vredno človeka: »Mladini morajo biti v slučaju pomanjkanja osigurani nujni življenjski pogoji všteti vzgojo in pripravo k samostojnosti in potrebna pomoč v dobi bolezni, v slučaju smrti pa — dostojen pogreb.«

Tu je torej vsaj deloma uzakonjena misel o otrokovi pravici na dostojno človeško življenje.

Kar se tiče druge tendence — stopnjema se javljajočega prehoda od slučajne pomoči za deco k sistematični zaščiti dece, kot posebnega polja socialne in kriminalne politike — je treba navesti to-le: Socialna politika je smotrena delavnost, ki ima za cilj ureditev in izboljšanje ljudskih razmer. Pomoč, ki jo mora po svoji ideji nuditi, je neodvisna od individualne dobrosrčnosti. Naloga in cilj socialne politike, kar se tiče dece, se izraža razen tega v zaščiti za vse pomoči potrebne otroke, ter računa predvsem z individuom kot nositeljem in ustvariteljem socialne naloge (Othmar Spann).⁸

Skrb za deco postane polagoma središče socialne politike. Kakor pravi Maks Rehm, se začenja državna socialna politika z zaščito mladine. Dovolj je poudariti, da se je skoro povsod začela zaščita dela z zaščito dela po mladini pred prevelikim gospodarskim izkoriščanjem. Dasi je bila pozornost zakonodajalca v nadaljnjem obrnjena skoraj popolnoma na t. zv. delavsko vprašanje, se je vendar v poznejši dobi osredotočila na zaščito mladine. Zdaj moremo govoriti o zaščiti mladine kot posebnem krogu socialne politike.

Ne smemo pozabiti, da se karakterizira mladinska doba kot doba naravne nepopolnosti v razvoju. Ta lastnost je svoj-

⁸ Othmar Spann: Die Erweiterung der Sozialpolitik durch die Berufsvormundschaft »Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik«, 34. Bd. 1912, str. 505. — Max Rehm: Das Kind in der Gesellschaft. Abriss der Jugendwohlfahrt in Vergangenheit und Gegenwart. München. 1925, str. 436 in' nasl.

stvena vsakemu otroku neodvisno od gospodarskih razmer njegovih staršev oz. sorodnikov. Mladina nastopa v vseh primerih kot predmet skrbi in sicer predvsem s strani staršev, in če ni teh, stopi na njih mesto oz. bi se vsaj morala uveljaviti skrb s strani družbe in države. Pri tem se ne smejo otroci smatrati kot majhni odrasli, ampak kot fizično, duševno in нравno nerazvite osebe. Iz tega svojstva pa izvirajo posebne nevarnosti, ki jim pretijo od z n a j, kolikor otroci proti skušnjavam nimajo odporne sile, ki jo predpostavljamo pri odraslih, in od z n o t r a j, kolikor imajo v sebi podedovane defekte, ki bi se ukoreninili, če se ne bi bojevali proti njim.

Kar smo rekli o deci kot o posebnem predmetu skrbi, je naravno privedlo do misli enotnega zakona o deci, ki bi izenačil dosedaj raztresene ustanove o zaščiti dece, in sicer

1. pred fizično pogibeljo;
2. pred prekomernim gospodarskim izkoriščanjem;
3. pred surovim ravnanjem in sploh pred kaznivimi dejanji proti njim;
4. pred zlorabo s strani staršev in varihov;
5. pred нравno zanemarjenostjo, beraštvom, potepanjem in prostitucijo;
6. pred tem, da bi sami postali zločinci.

Posebej mora biti navedena zaščita telesno in duševno defektne dece (n. pr. slepcev, gluhonemih, idiotov, psihopatov itd.).

Kot prvi poskus izenačenja in konsolidacije zakonodaje o mladini se je pojavil znani angleški zakon o deci (Children Act iz l. 1908). Značilno je, da se je javila misel o konsolidaciji tozadevne zakonodaje baš v Angliji, ki je, kar se tiče kodifikacije, zaostala za kontinentalno Evropo. Toda baš Anglija se je skupaj z Ameriko pokazala kot pionir-vzor, za katerim so korakale ostale države.

Poskuse v smeri unifikacije zakonodaje o deci najdemo tudi v Italiji, Belgiji in Nemčiji. Toda niti v Angliji, niti v Nemčiji, niti drugod ta proces unifikacije ni dovršen.

Splošno pa opažamo gibanje misli o izenačenju zakonodaje o mladini. Znani zagovornik te ideje dr. Felisch meni o tem to-le: »Pojem zakona o deci dosedaj še ni točno opre-

deljen. Eni razumejo pod tem zakonom zakon o kazenski odgovornosti mladine, drugi zakon o sodstvu za mladino, tretji o socialni zaščiti oz. druge zakone, ki deloma urejujejo podrobnosti tega velikega vprašanja.⁹

Zakon, katerega misli dr. Felisch, naj bo kodeks, ki bo vseboval brez izjeme vse javno in privatno pravo, ki se tiče mladine. Tega kodeksa dosedaj na svetu še ni; tudi angleški 'Children Act' ni dosegel zaželenih stopnje popolnosti. Vendar prehaja ideja enotnega zakona o deci v zadnji dobi preko mej poedinih držav, o čemer pričajo akti, kakor Ženevska deklaracija in take institucije, kakor so n. pr. Mednarodna zveza zaščite dece, »Commission de la traite des femmes et de la protection de l'enfance« pri Zvezi narodov in dr.

Z našega stališča vprašanje formalnega izenačenja ni tako bistveno kot problem vzajemne prilagoditve posameznih področij zakonodaje o mladini.

V sferi zaščite dece se ne more država izogniti sodelovanja drugih činiteljev, kot n. pr. rodbina, šola, občina itd.

Dovoljujemo si razjasniti to trditev s par primeri. Zane-marjenost mladine, ki je v tesni zvezi z zločinstvom nedoraslih, se pojavlja redno kot posledica osirotelosti ali razpada rodbinskih vezi. Normalna rodbina s svojo notranjo hierarhijo, s svojim vzgojnim vplivom, se nam javlja kot najsigurnejši zaveznik države v njeni misiji skrbi za deco. Država je v neka-terih primerih naravnost primorana obrniti se na rodbino in zahtevati od nje, da prevzame nad otrokom domače nadzi-ranje in strahovanje na mesto države. Kot primer navajamo določbo § 237 bivš. avstr. kazenskega zakona: »Kazniva de-janja, ki jih izvrše otroci do končanega desetega leta, se pre-puste zgolj domačemu strahovanju.«

Z druge strani pa zopet država ohranjuje rodbino in od-reja pravice in dolžnosti staršev in jim dodeljuje pravico disciplinske oblasti napram deci. Dalje tvori država institucijo varuštva nad mladino in sicer nad sirotami in polsirotami, sama pa si pridrži vrhovno varuštvo nad navedeno deco. V onih primerih, kjer gre za zlorabo oblasti staršev, odvzame

⁹ Dr. Felisch: Ein deutsches Jugendgesetz. Berlin. 1917. Isti: Wesen und Aufgaben der Jugendpolitik. Berlin 1918.

država v točno naznačenih slučajih krivcem pravice roditeljske oblasti.

Šola, zlasti v državah, ki imajo šoloobvezni sistem — dobiva vse večji pomen ne le v področju pouka, ampak tudi vzgoje mladine. Kolikor gre za šole z internatom, prevzamejo šolska oblastva pravice disciplinske oblasti, ki absorbirajo v znatni meri očetovsko oblast. Istočasno določa država točne meje disciplinske oblasti šole.

Izven šole izdaja država določbe v svrhu, da obrani mladino škodljivih vplivov, n. pr. zabranjuje mladini do gotove starosti obisk krčem, kupovanje alkoholnih pijač in celo tobaka in regulira vprašanje obiska kinematografov in gledaliških predstav in končno prepoveduje obisk sodnijskih obravnav.

Nedavno je nemški pisatelj Franz Sachs v svoji spisu: »Wie weit ist die Schule juristisch berechtigt in das Privatleben der Jugendlichen einzugreifen?«¹⁰, izhajajoč iz analize nove nemške konstitucije, izrazil nastopno naziranje. Trdi namreč, da je vsak šolski red, kolikor omejuje učencu pravico svobodnega zborovanja in združevanja in celo pravico obiska sodnih obravnav, gledališč, plesnih lokalov, restavracij, krčem, dalje pravico udeležbe pri političnih strankah, nezakonit in naravnost nasproten določbam ustave. Ta za naše naziranje nekoliko naivni poskus, dati mladoletnemu vse pravice državljana, je dvomljiv že s pravnega stališča, ker n. pr. nemška ustava, četudi je ukinila cenzuro kinematografov, vendar dopušča cenzuro pri predstavah, ki so mladini dostopne. Z druge strani nasprotuje ta poskus vsej tendenci novejše zakonodaje glede zaščite mladine, predvsem celo v klasični državi državljanske svobode v Angliji.

Seveda se ne sme zanikati, da so pravice šole drugačne v policijski, kot v pravni državi. Za to je značilen pruski »Schulgemeindeerlass« od decembra 1918, ki prepušča učencem popolno svobodo nepolitičnega združevanja (n. pr. skautska, sportska, izobraževalna in umetniška društva) v okviru ve-

¹⁰ Gl. zbirko: Strafanstalt oder Lebensschule? Erlebnisse und Ergebnisse zum Thema »Schulstrafen«. Hgg. von Paul Oestereich. Karlsruhe i. B. 1922, str. 108 in nasl. — Gl. tudi Stadtrat W. Friedländer: Grundzüge des Jugendrechtes, Leipzig. 1924, str. 78 in nasl.

ljavnega prava, obenem pa predvideva ukaz pruskega ministrstva prosvete z dne 11. marca 1920 razpust takih društev s strani šolskega oblastva pri zagrešitvi zoper red in nramnost (bei Verstoss gegen Ordnung in gute Sitte).

V nasprotju s Francom Sachsom, ki smatra te določbe za nepravilne po njih bistvu in za nezakonite, mislimo, da bi značilo dejstvo, ako se odvzamejo v tem pogledu šolskemu oblastvu vse pravice, razorožiti ga v boju zoper ulico in sploh zoper faktorje, popolnoma tuje in včasih celo sovražne vzgojnim nalogam šole.

Država se ne omejuje samo na zgolj policijske zabranitve, ampak prevzema tudi ukrepe pozitivnega značaja, n. pr. organizira zaščitno nadziranje in vzgajališča za zanemarjeno mladino in sicer s sodelovanjem z javnimi, zasebnimi, dobrodelnimi in verskimi društvi.

Vzajemna zveza različnih vrst skrbstva za deco, ki so odvisne od rodbine, šole in države, se kaže tudi v tem, da mora država računati s starostno mejo obveznega pouka, če gre za določbe starostne dobe za začetek rokodelstva in tovarniškega dela, kakor tudi pri določitvi dobe kazenske nedoraslosti.

Poudarjali smo že zvezo med mladinsko zanemarjenostjo in zločinstvom nedoraslih. Kaj je to mladinska zanemarjenost? Kratka opredelba mladinske zanemarjenosti je podana v znani formuli, ki je bila sprejeta na mednarodnem kongresu za zaščito mladine v Anversu. Ta formula misli na pravno zanemarjeno mladino in obsega v tem pojmu tiste otroke, ki so prepuščeni samim sebi in niso deležni vzgoje radi fizičnih nedostatkov, brezbržnosti in nenravnosti svojih staršev ali radi drugih vzrokov. To opredelbo primerjajmo s še eno, ki je značilna za Ameriko, od koder izhaja. K zanemarnim se prištevajo dečki do 17. in deklice do 18. leta, ki so brez doma ali ki so prepuščeni podpori družbe iz kakršnegakoli vzroka, ki jih starši in varuhi redno ne nadzirajo, ki prosjačijo ter živijo v sumljivi okolici, pri ljudeh, ki so na slabem glasu ali pri nenravnih starših in varihih, ki zlorablajo to mladino.¹¹

¹¹ Gertrud Jud. von Benken: Ursachen der Verwahrlosung und der Kriminalität der Jugendlichen. 1923, str. 10.

Jaz za svojo osebo nočem predlagati nove opredelbe zanemarjenosti in poudarjam le, da je komaj mogoče v tej definiciji naštetih vse vrste mladinske zanemarjenosti. Kolikor so podobne opredelbe prevzete kot legalne, imajo za cilj podati pristojnim oblastvom (n. pr. sodnim, varuškim in upravnim organom) kriterij, kakšne preventivne ali represivne ukrepe naj podvzamejo v določenem slučaju (Gl. n. pr. nemški B. G. B. §§ 1666 in 1838, Reichjugendwohlfahrtsgesetz iz l. 1922 (§ 63), danski zakon z dne 14. aprila 1905, art. 1 in dr.).

Če je mladinska zanemarjenost povzročena od staršev oz. varihov, jim sme država odvzeti očetovsko oz. varuško oblast. Toda poleg zanemarjenosti, zakrivljene od staršev (varihov), so tudi primeri tako imenovane objektivne zanemarjenosti: n. pr. v slučaju smrti staršev in tudi, če sta oba roditelja primorana si iskati zaslužek izven doma.

Zaščita mladine je potrebna ne samo pri zanemarjenosti, zakrivljeni po drugih, marveč tudi pri t. zv. objektivni zanemarjenosti.

Kakšno je razmerje med zanemarjenostjo in zločinstvom mladoletnih? In kaj je pravzaprav mladinsko zločinstvo? Poskuša se, materialno opredeliti pojem mladega zločinca. Tako n. pr. je v ameriški literaturi nastopna definicija:

»Mlad zločinec je oni, ki prestopa na kakršenkoli način prepovedi državnih zakonov ali pa se nahaja v družbi tatov ali nenravnih ljudi, ki pobegne od doma brez dovoljenja staršev oz. varihov, obiskuje beznice, igralnice, krčme, ki se potepa po noči po kolodvorih in njih okolici, govori nedostojno v javnih prostorih in v šoli.«¹² Ta opredelba je karakteristična za Amerikance, ki imajo rajši sumirane empirične konkretne primere, nego točne juridične definicije.

V resnici pa se prepričamo, če se poglobimo v to opredelbo mladega zločinca, da tu ne gre le za mladega kršilca kazenskega zakona, t. j. za mladega zločinca v pravem pomenu besede, ampak v splošnem za nenravnega oz. zanemarnjenega otroka. Kot opis ali slika nam zadošča ta definicija. Ali

¹² Citiramo po spisu: Silbernagel: Bekämpfung des Verbrechertums durch Rettung jugendlicher Delinquenten. Bern 1911.

če potrebujemo pravno jasni pojem, je treba podati formalno opredelbo.

Zločin je protipravno in zakrivljeno dejanje prištevitve osebe, za katero grozi kazenski zakon s kaznijo. Formalno smemo torej imenovati mladega zločinca le mladoletno osebo v starosti, za katero zahteva zakonodaja, da se proti njej uporabljajo kazenska sredstva. Zatorej se, ker n. pr. znana hrvatska naredba iz l. 1918 prišteva mladoletnike do 14tega leta med absolutno neprištevite in radi tega proti njim ne uporablja kazenskih sredstev, taki mladi ljudje ne smejo v formalnem smislu imenovati zločinci.

To se seveda ne sme razumeti tako, da je mladim osebam do neke starosti vse dovoljeno, da kradejo, sleparijo in ubijajo. To pomeni marveč, da se proti njim v slučaju storjenih dejanj, ki so vobče kazniva, ne sme uporabljati javna državna kazen. V teh slučajih naj se rabijo sredstva druge vrste (zaščitno nadziranje, prisilna vzgoja itd.), to je sredstva, ki se vobče uporabljajo proti zanemarjeni mladini ki še ni zakrivila nobenih kaznivih dejanj. Zato smemo reči, da je treba prištevati v vrsto zanemarjenih otrok tudi mlade kršitelje kaz. zakonov, ki niso po kazenskem zakonu odgovorni.

Vidimo torej, da izgubljajo norme kazenskega prava glede mladoletnih polagoma svoj pomen. Priče smo značilnemu procesu globoke preosnove prava, ki jo moramo kriminalisti pozdravljati. Ta proces ne smemo smatrati za borbo proti zastopnikom kazenskopravne vede. Nasprotno so se najprej posamezni kriminalisti,¹³ potem pa cele organizacije, kot n. pr. mednarodna zveza kriminalistov pridružili obrambi za preosnovo prava v navedeni smeri. Proti mladim grešnikom, pravi znani kriminalist Mittermayer, naj se ne uporablja meč pravosodja, marveč fini ortopedični instrument popljševalne vzgoje.¹⁴

Po meri stopnjevanja starosti absolutne kazenske nedorastlosti se nadomeščajo splošne kazenske norme z normami

¹³ Dr. Felisch: Der Einfluss der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung auf die Behandlung der Jugendlichen. Mitteilungen der IKV 1914.

¹⁴ Verhandlungen des III. deutschen Jugendgerichtstages, str. 41.

državlanskega in upravnega prava, ki urejajo vprašanje organizacije varuštva, ustroja institucij za prisilno vzgojo itd. V svojem praktičnem uresničenju se novi red izraža v uporabi sredstev nravne vzgoje in dovajanja k delu pri mladih ljudeh, ki so stopili na pot greha in zločina, a v zadevnih slučajih tudi v uporabi sredstev mediko-pedagoškega značaja.

Kakor je znano, smo deležni v zadnjih desetletjih ne samo preosnove materialnega kazenskega prava, kar se tiče mladoletnih, marveč tudi reforme sodnega postopanja proti njim.

Institucije, ki so se začele razširjati v mnogih državah pod imenom mladinskih sodišč, vsebujejo takorekoč povsem nov kriminalno-pedagoški program.

»Prej, — pravi znani nemški sodnik za mladoletne Walter Hoffmann, — so smatrali mladoletnega za zmanjšano izdajo odraslega in so se torej zadovoljevali z zmanjšano mero kazni. Sedaj pa vemo, da je razlika med otrokom in odraslim bistvenejša. Kakor se izraža Kelsen, predstavlja pravni red kristalizirano obliko kulturnega razvoja; ta pravni red pa je za mlado osebo nekaj tujega, v kar se mora šele uživeti. Ne smemo ga odtegniti tej nalogi in se moramo boriti zoper njegove delikte. Dočim se, kar se tiče odraslega, omejujemo običajno na to, da ga prisilimo, da občuti posledice svojega dejanja, ne moremo in ne smemo človeka v razvoju prepuščati avtomatičnemu teku pravnega reda, ne smemo motiti vzgojnih možnosti z otežkočavanjem v obliki državne kazni in ga naravnost privedi na pot zločina. To ni sentimentalna slabost, ampak socialno-pedagoška in kriminalno-politična nujnost.«¹⁵

Kadar govorimo o zaščiti dece kot o problemu kriminalne in socialne politike, hočemo obenem poudariti, da je treba de lege ferenda, s stališča pravičnejšega prava iskati pota ne samo na polju preosnove kazenskega prava, temveč tudi v področju izpolnitve socialne zakonodaje.

¹⁵ Dr. W. Hoffmann: Unter welchen Voraussetzungen kann von Anklage, Strafurteil u. Strafvollstreckung abgesehen werden? »Verhandlungen des V. Jugendgerichtstages.« Gl. tudi: W. Hoffmann: Die pädagogischen Probleme im Entwurf des Jugendgerichtsgesetzes. »Zeitschr. f. pädagogische Psychologie und experimentelle Pädagogik.« 1925.

Zaščita dece predstavlja ravno to polje, kjer se posebno jasno očituje vzajemna odvisnost med različnimi panogami zakonodaje. V področju zakonodaje o deci se ne da reformirati en del, dočim bi se drugi del ne upošteval. V praktičnem delu zaščite dece je neobhodno potrebno sodelovanje sodnih organov s socijalnimi delavci, z zdravniki in pedagogi.

Vedno upoštevaloč edini splošen smoter — skrb za mlado pokolenje — in glede na vzajemno odvisnost posameznih področij kriminalne in socijalne politike, moramo obenem dati zaščitenje svojevrstnosti in posebnim nalogam teh področij.

Pri proučevanju organizacije za zaščito dece kot problema kriminalne in socijalne politike, je neobhodno potrebno, da gledamo iz o b s t o j e č e g a položaja zakonodaje in prakse. Opirajoč se samo na poznanje sedanjega stanja, lahko iščemo pota za preosnovo prava.

Če bomo zapustili osnovo pozitivnega znanja, bi se utegnili podati na pot zgolj abstraktnih teženj, ne da bi ugotovili možnosti, ki jih je moči pod določenimi pogoji kraja in časa uresničiti. Temu se je treba izogniti, ker je vsak ideal, ki ne ustreza silni notranji resničnosti, prazna in brezplodna laž.

Reparacije civilnega prava.

Prof. dr. Lapajne.

Prvi del: Pojem.

I. Kakor eratične formacije blodijo po zasebnopravnem sistemu še vedno tzv. *obligationes ex variis causarum figuris* »iz različnih dejanskih stanov«. (Napačen se mi vidi Ehrenzweigov prevod »iz različnih pravnih razlogov« = aus verschiedenen Rechtsgründen: System 1920). K tem obligacijam štejemo zlasti one iz gestij, verzij, izpodbojnih dejanj, »quasi-deliktov« in kondikcijske. Krstil jih je Gaius: »*Obligaciones aut ex contractu nascuntur aut ex maleficio aut proprio quodam jure ex variis causarum figuris*« (l. 1 pr. D de obl et act. 44, 7). Kasneje je napravil Gaius še ta napredek, da razlikuje (med obligacijami ex v. c. figuris): obligacije »quasi ex